

Kong Knaps Dige

Befestigung

Eisenzeit

Befestigung

Kong Knaps Dige er et markant, men mystisk anlæg fra en svunden tid.

Det fredede fortidsminde "Kong Knaps Dige" / "Kongsnabdiget" - eller "Bækgårdsdiget" - ved Bækgård syd for Nørre Knudstrup er omgærdet med mystik. Der har ikke været gennemført arkæologiske undersøgelser af anlægget og vi ved ikke hvornår og hvorfor volden blev opført. De fleste tolkninger af volden baserer sig derfor på undersøgelser af lignende anlæg og skriftlige kilder krydret med folkelige overleveringer.

Diget - eller snarere volden - er i dag omkring 400 m. lang, indtil 6,5 m. bred og indtil 1½ m. højt, og ligger i nordkanten af Gråhede lige syd for Haller Å, kun få hundrede meter vest for hovedlandevej 13. Den tidligere altdominerende hede er der nu kun ganske lidt tilbage af, da størstedelen er beplantet og nu dækkes af Kompedal Plantage.

Volden gennemskæres nord-syd af Hærvejs-sporet og langs sydsiden af voldens østligste del - op mod skoven - ses en lidt over 1 m. dyb grav. Den bedst bevarede del af voldanlægget er helt klart de ca. 125 m. af volden øst for Hærvejssporet, som blev fredet allerede i 1879. Vest for hærvejen ligger ca. 275 m. af volden i tidligere ager - nu græsgang for kreaturer. Her er volden ret udjævnet, men fremstår dog stadig tydeligt i kraft af det åbne terræn. Fredningen blev i 1893 udvidet til også at omfatte denne del og herved er i alt 400 m. af det sikkert oprindeligt endnu længere voldanlæg fredet. Det må formodes, at diget

oprindeligt fortsatte ind i de senere anlagte plantager øst og vest for den fredede vold.

Topografisk må den sydøst-nordvest orienterede vold have bevogtet færdslen ved Hærvejens passage af Haller å, som tidligere var langt mere vandrig og sikkert også for en stor del omgivet af svært fremkommelige sump- og moseområder. Hærvejens ældste aner som handelsrute fortaber sig helt tilbage til den ældre del af bronzealderen omkring 1.500 f. Kr. og har måske endda rod helt tilbage i stenalderens færdsel lang den Jyske Højderyg.

Hærvejen er ikke et enkelt vejspor, men en trafikkorridor på højderyggen. Opkørte og ufremkommelige vejspor blev løbende omlagt til nye spor og med tiden dannedes - især på skrånende terræn - nærmest vifteformede hulvejssystemer mod de centrale overgangssteder. Vejen var flankeret af gravhøje, som på svære overgangspunkter ved åløb og lignende samtidig dannede sigtepunkter for færdslen.

I lyngheden mellem Kong Knaps Dige og Haller Å ses tydelige, nu fredede hulvejsspor fra årtusinders færdsel over ådalen, og i skrænten nord for åen - lige vest for hvor det nuværende hærvejsspor - skærer hulvejene sig tilsvarende op gennem bakken.

Funktionen af Kong Knaps Dige bliver næppe nogensinde afklaret med sikkerhed. Gennem tiden er der fremkommet en del forskellige tolkninger. Volden kan som andre lignende voldanlæg - f.eks. Dandiget fra jernalderen omkring år 0 - have markeret grænsen mellem forskellige territorier, som landet dengang var opdelt i. At volden måske også har fungeret som toldgrænse for handlen langs hærvejen, er en anden tolkning. Endelig har det været fremsat, at volden tjente som forsvarsværk og sikkert derfor også var befæstet med palisader. Beliggenheden på relativt fladt terræn uden naturlig beskyttelse langs yderkanterne synes dog at tale imod dette.

Endvidere må man huske på, at volden måske gennem tiden ændrede funktion, og at det anlæg vi i dag ser, kan repræsentere flere byggefaser og ombygninger. Den eneste måde, hvorpå vi i dag (måske) kan blive klogere på voldens funktion og datering er gennem fremtidige arkæologiske undersøgelser!

Kong Knaps Dige indgår også i den folkelige tradition omkring slaget på Gråhede/Grathe Hede i 1157, og måske ligger en del af forklaringen på voldens navn heri. Slaget på Grathe Hede, som foregik d. 23. oktober 1157, markerede afslutningen på interne stridigheder om den dansk krone mellem Svend d. 3 (senere også kaldet Svend Grathe), Knud d. 5 og Valdemar d. 1.

Svend Grathe efterfulgte i 1146 Erik Lam som konge over Sjælland og Skåne og Knud efterfulgte Kong Magnus som konge over Jylland. Knud forsøgte både i 1147 og 1150 at erobre Sjælland fra Svend, men blev fordrevet til Tyskland.

Valdemar støttede i første omgang Svend og blev derfor udnævnt til hertug over Slesvig. Han skiftede dog sidenhen side og understregede det ved at gifte sig med Knuds halvsøster Sophie.

Både Knud, Valdemar og Svend bejlede til den fuldstændige magt over Danmark, men blev alligevel enige om at fordele magten, så Knud fik Sjælland og øerne, Svend fik magten over Skåne og Valdemar regerede Jylland. Dette blev fejret ved et stort forsoningsgilde i Roskilde 9. august 1157. Svend lod imidlertid sine mænd overfalde Valdemar og Knud, hvorved Knud blev dræbt. Det lykkedes Valdemar at flygte til Jylland, hvor han efterfølgende samlede sin hærstyrke til det afgørende slag mod Svend.

Grathe Hede med Kong Knaps Dige blev skueplads for det efterfølgende slag mellem Valdemar og Svend. Slaget endte med at Svend måtte flygte og da han mistede sine våben i sumpene ved Hauge Sø blev han dræbt med et øksehug.

På stedet hvor Svend faldt blev Grathe kapel opført. Det ved reformationen 1536 nedrevne kapel lå ved Grågårde ca. 2 km. øst for Kong Knaps Dige og stedet markeres nu af et flot stenkors opsat 1892 af Thor Lange (se også Bjarup Ødekirke)

Navnet "Kong Knap" kender vi kun fra digets navn, men måske ligger der i navnet en skjult henvisning til Kong Svend, som også fik tilnavnet Svend "Knap". Under alle omstændigheder er Svend Grathe den eneste danske konge, som fik navn efter sit dødssted på Grathe Hede og Valdemar fik efterfølgende som sejrsherre tilnavnet Valdemar "Den store".

Afmærket sti leder fra P-pladsen ved hovedvejen til Kong Knaps Dige.

Informationstavle og audioguide ved Hærvejen nord for Haller Å.

Hærvejssporet nord for Kong Knaps Dige set fra syd.

I egekrattet syd for åen ses adskillige fredede hulvejsspor som leder mod den gamle overgang over åen.

Zugang

- Fra henvisningsskiltet på den offentlige P-plads i vestsiden af Ålborgvej / hovedvej 13, ca. 3,2 km. syd for Thorning følges grusvejen ved P-pladsens sydende ca. 200 m. mod vest.
- Drej herefter til venstre mod syd ad Hærvejsruten mod Haller å. Omkring 650 m. fremme ved nordsiden af åen er der opsat et informationsskilt ud til vejens vestside.
- Kryds broen over åen.
- På lyngarealet til venstre op mod den tværgående grusvej ses en række fredede hulvejsspor og lidt længere fremme ses Kong Knaps dige øst-vest i kanten mellem hedearealet og skoven.

Faciliteter

- Informationsskilt ved broen ved Haller Å samt audioguide-fortællinger.
- Afstand til fortidsminde: 900 m. til fods eller på cykel ad grusveje.

Særlige forhold

- Vis hensyn til evt. græssende dyr på området.
- Hunde skal føres i snor
- Pas på brandfaren i tørre perioder.

Verwandte Literatur

Fortidsminder i Danmark – *Hennning Dehn-Nielsen (Sesam, 1999)*

Middelalderen i Danmark – *Nils-Knud Liebgott (Aschehoug, 2004)*

Danmarkshistorien bind 5-6, Jernalderen – - (*Sesam, 1981-84*)

Danmarkshistorien bind 9-11, Middelalderen – - (*Sesam, 1981-84*)

Danmarks Oldtid. Jernalderen. – *Johannes Brøndsted (Gyldendal, 1. udgave 1938-40)*

Danmarks Oldtid. Yngre jernalder 400 - 1050 e.Kr.. – *Jørgen Jensen (Nordisk Forlag, 2004)*

Danmarks Oldtid. Ældre jernalder 500 f.Kr. - 400 e.Kr.. – *Jørgen Jensen (Nordisk Forlag, 2003)*

I krigens fodspor - forsvarsbyggerier i Danmark – *Flere forfattere (Kulturarvsstyrelsen, -)*

Wikipedia - Kong Knaps Dige

Slaget på Gråheden eller Grathe Hede

Historien Hallo - "Konger i kamp"

Praktische Informationen

ADRESSE

8620 Kjellerup, Mitteljütland

EIGENTUMSVERHÅLTNISSE

Kommune Silkeborg

GPS

56.251779, 9.309003

UTM

E519146 N6234145